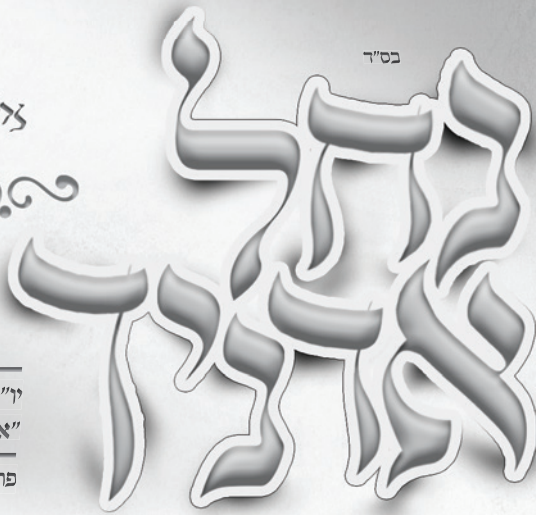

להגלות נועם תורה וחסידות
מנדר היוצא מעוד

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
"אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
פר' עקב תש"פ • גליון ס"א

נחל קדומים

דברות קודש ממעיין נובע, כ"ק מרן רבו"ק ז"ע

חלוקי הנחל

פלאות התורה מאוצרותיו של
הגה"ה ר' זרח רונטל שליט"א

"זוכה ורואה בשמחתה"

התבוננת במעשה ביהמ"ק השלישי שיבנה בב"א
והציפיה וההשתוקקות לבנייה כימים אלו
- פרק ג' -

הנחמה מחלקו השני של חודש אב

איתא בדברות חת"ס (ל"ז אב שנת תק"צ) מהירושלמי
סוף מס' תענית, שאחרי תשעה באב מתחיל חודש
חדש (וע"ש בענין זה). וכן מובא בקדושת לוי שאב ר"ת
א'רור ב'רוך, והגאון מהר"ש קלוגר אומר בפ' עקב,
שחצי הראשון של חודש אב שייך לעשיו, והשני
הברוך שייך לחלקו של יעקב אבינו! ובחידושי
הרי"מ מוסיף שלצאת מאבילות ת"ב לוקח שבעה
ימים, ולכן מט"ו באב שיש כבר שבע ימים מת"ב,
מתחילים ימי שמחה. ובחת"ס אומר שכבר מהשבת
הראשונה של השבע דנחמתא הם ימי רצון להגאולה
השלימה בב"א!

והנה מובא באבודרהם בסדר הפרשיות דבר
מופלא בענין הנחמה השניה בשבת קודש זו בפ'
עקב. אלא נקדים תחילה בדבריהם של החת"ס
(ועי' דבר חיים (דבורא) באריכות שם) ענין הז' דנחמתא
באופן כללי ע"פ משל לאב שייסר את בנו החוטא
ביסורין קשים ומרים. ולאחר שקבל הבן את העונש
שיחזירו למוטב, נתיישב האבא בדעתו, שהמכות
שקבל בנו היו גדולות וכואבות מדי כלפי מה שחטא
בנו אהובו, ומרוב אהבתו לבנו וצערו הגדול בצער בנו,
מבקש לפייסו ולנחמו ורוצה מאד שיוסר מבנו כל
הטענות והרגשות הלב הכואבות מאותם יסורים,
ושבנו ימחלו לו ותשובו תוקף האהבה ביניהם.
ומחמת שחושש שלבנו יהא קשה לסלוח, אזי שולח
עבור זה שליחים שיפעלו לקרב הלבבות. ובחינה זו
מתעוררת לאחר אריכות הגלות שבו התקיים בחינה
של "לקתה מיד ה' כפליים בכל חטאתיה" שנראה
לבנ"י שלקו יותר ממה שהיה צריך להיות. וכן יש
ג"כ הרגשה מצד הבן - איך יתפייס עמו האב לאחר
כל מה שהוא חטא וגרם לאביו צער להכותו, ואיך
מתקנים מה שעבר ביניהם. ולזה לוקח הקב"ה את
הנביאים הקדושים ישעיהו ירמיהו ויחזקאל ומבקש
מהם לתווך ולעשות שלום בית עם בניו אהוביו בני
ישראל, ושיוסר מהם כל רגש טענה וצער ועגמת
נפש מהעבר, ואומר הקב"ה לנביאיו הק' כביכול,
"דברו על לב ירושלים וקראו אליה", שימחלו לי על
תוצאות הגלות הזה אחרי מה שלקו בכפלים.

והנה בשבת הראשונה ענין הנחמה הוא "נחמו
נחמו עמי יאמר אלוקיכם", ומבאר התפארת שלמה,
שבכפל הלשון נחמו נחמו מונח שני ענינים של
נחמה. א) שמגיעים מעכשיו זמנים טובים ונפלאים,
ימי הגאולה העתידה שבהם יהיה שלימות של
השמחה וההטבה לבני ישראל.

המשך בעמוד ב' <<<

אלא לשון שמחה. רמז כאן הכתוב, דעקב השמיעה בקול
השי"ת נעשה שמחה גדולה בעולמות העליונים, שאין
שמחה לפניו יתברך כשמחה זו, כשרואה איך קרוץ מחומר
בעולם השפל מתגבר על כל המניעות ועוסק בתורה
ובמצוות לכבודו ית'. וכאשר יש שמחה למעלה, ממילא
נשפע שמחה למטה, וכמו שכתוב (תהלים צ, א) "ישמחו
השמים ותגל הארץ", שכאשר בשמים יש שמחה וחדוה,
ממילא נשפע לארץ גיל וששון. וזהו שממשיך הכתוב
ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך וגו'. דאין זה שכר על
קיום המצוות, דהא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין
לט), אלא שכאשר יש שמחה בעולמות העליונים ממילא
נשפע למטה שפע ישועה ורחמים וכל טוב סלה.

עוד יש לפרש "והי' עקב תשמעון", שעקב השמיעה
בקול השי"ת תזכו אתם בעצמכם להיות בשמחה תמיד. כי
הנשמה הקדושה החצובה מתחת כסא הכבוד, אין שמחה
לפני' בהבלי עוה"ז, ואדרבא כל תענוגי העוה"ז גורמים לה
צער ועצבון. ורק כאשר תשמעון בקול השי"ת ותשמרו
ותקיימו מצוותיו, אז תשמח הנפש ותגל באלוקי'.

עוד רמז הכתוב, "והי' עקב תשמעון", שע"י שישתדל
האדם להיות בשמחה תמיד, עקב כך יהיו כל אבריו וחושיו
נמשכים לשמוע בקול השי"ת. כי אין לך דבר המקרב את
האדם לעבודת בוראו כמדת השמחה, הנמשכת לאדם
מטוהר נפשו ומזכות מידותיו. וההשתדלות להיות בשמחה
היא ע"י התבוננות בגודל חסדו וטובו ית"ש, שבחר בנו מכל
העמים וקרבו לעבודתו ית"ש. ומזה יבוא לו התעוררות
גדולה לשמוע בקול השי"ת ולעשות רצונו באהבה.

(כ"ק רבינו בעל נחל יצחק ז"ע)

הבנה והשגה בתוה"ק ע"י שמחה

והי' עקב תשמעון (דברים ז, י). רבות מבואר בספה"ק
על השמחה השורה בעולמות העליונים כאשר ישראל
עושים רצונו ית' ובפרט בתקופות הקשות וברוך עקבתא
דמשיחא. ובהו ביאור ביאור הקרא שאין והיה אלא לשון
שמחה, וזה הכוונה "והיה", ששמחה גדולה היא למעלה,
כאשר "עקב תשמעון" שגם דבור עקבתא דמשיחא
עושים רצונו ית'.

אולם ארז"ל אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה,
וכן דובר הלכה. שבלתי ניתן להבין דברי תורה אלא מתוך
שמחה. כי שמחה מביאה לפתיחת הלב, ועי"ז מתיישבים
דברי תורה בלבו כראוי.

וכנ"ל פ' דברי הכתוב "והי' עקב תשמעון". דאם תהיו
בשמחה, "עקב תשמעון" בסופו של דבר תשמעו ותבינו
היטב את דברי התוה"ק. וס"ת של והיה עקב תשמעון'
הוא "הבן", שההבנה בתורה תבא ע"י מדת השמחה.
והרמז בסופי תיבות, כי השמיעה וההבנה מגיעה בסוף,
"עקב-בסוף". וכמ"ש "ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ד'",
שכאשר מתדבקין בשמחה של מצוה, בסופו של דבר זוכין
להשראת השכינה, ולהשגה בתוה"ק.

(כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע)

מליצת יושר לברכה ושפע לישראל

פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרן
וצאנך ירבינו וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה ורם
לבבך ושכחת את ה' אלקיך (דברים ח, יב-י"ד) אמר פעם אחת
על זה הדרך: "פן", תבחין רבש"ע [ותפן] בדרך זה [אל]
עם ישראל, לגזור על ישראל גזירות טובות. בראשונה
תגזור על כל אחד מישראל פרנסה בהרחבה, היינו "תאכל
ושבעת", ואח"כ "ובתים טובים תבנה וישבת", שיהיה לכל
אחד דיירה נאה לישב בה, ואח"כ תגזור שיהיה לכל אחד
מישראל בקר וצאן לרוב, וזה "בקרך וצאנך ירבינו", ואח"כ
"וכסף וזהב ירבה לך", ואח"כ "וכל אשר לך ירבה", היינו
לגדל כל אחד את בניו, ואז "ורם לבבך", כי אז יהיה לכל
אחד מישראל הרחבת הדעת וגדלות המוחין, "ושכחת
את ה' אלקיך", מלשון "שכחא מילתא", פירוש כי אז עם
הרחבת הדעת יהיה כל אחד מישראל שכיח עם ה' אלקיך
לקיים בכל רגע שוית' ה' לנגדי תמיד.

(רביה"ק ר' מאיר מפרמסלאן ז"ע)

פתחו לי פתח כחודו של מחט

ועתה ישראל מה ד' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה
את ד' אלקיך וגו' (י, א). מכאן דרשו חז"ל (בבכות לג ע"ג) הכל
בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולכאורה צריך להבין הלא
כתוב (קהלת ג, י) 'האלקים עשה שיראו מלפניו', ומפורש
בקרא פרשת יתרו (שמות כ, י) 'ויאמר משה אל העם אל
תיראו, כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים, ובעבור תהי'
יראתו על פניכם לבלתי תחטאו', מבואר אשר מאת
האלקים בא אליהם היראה. ועוד קשה קושיית הגמרא
(בבכות שם) וכי יראה מילתא זוטרתא היא.

ונראה לפרש דהנה כל המדות יש להם שורש למעלה,
ואם האדם מעורר פעולת המדה למטה אזי נעשה אתערותא
מתתא לעילא, וממילא שוב נשפע עליו מעילא לתתא,
ובנקל לו לבוא לשלימת המדה ההוא (זוהר פרשת אמור, ח"ג צב ע"א).

והנה בכל המדות לפעמים אף כשאין לו אתערותא
דלתתא, השם יתברך ברוב רחמיו משפיע עליו מעילא
משורש שלמעלה, בלי שום פעולת האדם, ליתא לך מדת
היראה כאשר ניתן הבחירה בידו מוכרח להיות מקודם
אתערותא דלתתא (ענין נועם אלמלך פרשת עקב ד"ה כל המצוח).

והו שאמר הכתוב מה ד' אלקיך שואל מעמך כי
אם ליראה פירוש שהוא מילתא זוטרתא, רק לעשות
אתערותא דלתתא על דרך 'פתחו לי פתח [אחד של
תשובה] כחודו של מחט' [ואני פותח לכם פתחים שיהיו
עגלות וקרניות נכנסות בו] (שיר השירים רבה פרשה ה' אות 6).

והנה ישראל אז במתן תורה הי' להם מקודם אתערותא
דלתתא (ענין מאור ושמש פרשת יתרו ד"ה ויסעו), ועל ידי זה שוב הגיע
אליהם היראה הגדולה מאת האלקים.

(רביה"ק ר' מרדכי מנדבורנא ז"ע)

שמחה הנמשכת מעבוד"ה ועבוד"ה הנמשכת מתוך שמחה

והי' עקב תשמעון (דברים ז, י). ארז"ל (בר"ה מב, ג) אין "והי' "

עבודת השי"ת בעקבתא דמשיחא

שתפילת מעריב שלו אינה חשובה אצל השי"ת, כי אינה בכוונה הראויה, ובפרט שאם היה מתפלל היתה תפילתו נים ולא נים, תיר ולא תיר. ואמר לו החפץ חיים שאינה דומה סחורה שאינה טובה כ"כ בימים כתיקונם, לסחורה כזו בשנת בצורת, כי במצב של בצורת כל סחורה נקנית בדמים יקרים מאד. וע"כ אף שתפילתו אינה בכוונה גדולה ובהשגות גבוהות, מ"מ בדורינו אנו שכלל כח הסבל מעול הגלות, הרי כל תפילה וכל התעוררות אפי' קטנה חשובה מאד אצל השי"ת. והן הן דברי התפארת שלמה הנ"ל.

וכתב עוד בתפארת שלמה שם, שע"כ ראוי לכל איש לקום בכל עון להתעורר ביראת ה' בעת הזאת, אשר כביכול המלך עומד ומצפה פתח השער לדופקי בתשובה לקבלו באהבה, ובהמשך דבריו כתב ח"ל: הנה זהו שאמרנו חז"ל (פס"ז ואתחנן ג') והיה לשון שמחה פי' והיה עקב תשמעון לשון שמחה בכל מקום, כי לעתיד במהרה באחרית הימים יהיו ישראל ראש פינה, אותיות ו"ה לפני י"ה בסוד עטרת תפארת לעמוסי בטן וזה הרמז במלת "והיה" שהוא רומז על שם העתיד בגאולה ושמחה. וזה פירוש "והיה עקב", בעיקבתא דמשיחא אם "תשמעון את המשפטים האלה" יהיה שמחה גדולה לפני השי"ת ב"ה גם בבחינת שמיעה הקטנה שלכם ושומר ה' אלקיך את הברית ואת החסד, ר"ל ישמור לך את ההשפעה והחסד בלבתי ילך לסט"א ויהי לך לבדך ואין לזרים אתך עד ביאת הגואל בב"א.

אאמו"ר זצוק"ל, היה רגיל על לשונו מה שמובא בכל הספה"ק, עה"כ בפרשתן "והיה עקב תשמעון", ש'והיה" הוא לשון שמחה, דישראל גורמים שמחה גדולה להשי"ת כאשר אפי' שאנו ב"עקב" - עקבתא דמשיחא, והנשמות שדורינו הם בבחי' עקביים שהיא דרגה פחותה, ומ"מ "תשמעון את המשפטים האלה" שישאל מקיימים את התורה והמצוות. ואדרבה בדורות אלו כל מילה של תורה וכל קיום מצוה חשוב מאד אצל השי"ת.

וענין זה מבואר בתפארת שלמה, ד"עקב" מרמז על עקבתא דמשיחא, כי נכון לכל אדם להבין ולדעת, כי בחשכות הגלות האחרון כיום הזה, הנה יקר מאד לפני השי"ת ומקובל לפניו כל בחינת התעוררות לעבודת לתורה ולתפילה, אפילו שאינו כראוי ובכוונה גדולה כמו בדורות הראשונים, בכל זאת המעט מהעבודות הוא חשוב לפני הקב"ה, כמו הרבה בימים שלפנינו. יען כי בעוונותינו הרבים גברה החשכות ועול הגלות, וכשל כח הסבל מרוב צרות וטרדות הזמן, והסטרא אחרא ורודף כל היום באין מנוס, ולכן מעט התעוררות לקדושה פועל יותר ויותר, כי הזמן גורם. וכמו בעת טוב גם הסחורה רעה ימכר לטובה יותר מן בעת רעה סחורה טובה, כי מה נעשה עתה בעת המר הזה שאין בנו כח לכוון לבנו נכונן כי מעט מהאור דוחה הרבה מן החושך, עת"ו. וכן היה מעשה אצל החפץ חיים זי"ע כאשר אחד מתלמידיו נתנמנם לעת ערב ונתאחר כ"כ עד שהפסיד תפילת מעריב, וחשב אותו בחור בלבבו,

אמרים ערבים
ממאורי החסידות

ערבי נחל

נערך ונלקט ע"י
הר"ר משה מנחם העכט הי"ד

חזק כמו גוי", ואמר ז"ל הפירוש, שרצונו לומר הגם שהאדם אינו כדאי לזה, מכל מקום ראוי הישראלי להיות בריא וחזק, כי הלא הגוי שאינו מקיים שום מצוה ממצות התורה והוא בריא כאולם, ומכל שכן הבר ישראל עכ"ל.

ובודאי שיחתן של תלמידי חכמים צריכין לימוד, ובודאי מרמז זה בתורה וכאן רמזו הכתוב, ואכלת, שתאכל כל טוב, ושמא חלילה יהיה מקום למידת הדין לחלק שאינו כדאי, לכן גמר אמה, את כל העמים, הלא כל העמים ההולכים איש בשם אלהיו וישבים שלום ושקטים דשנים ורעננים, מכל שכן שראוי לנו כל טוב, שאנו בני א-ל-ח, ואנחנו נלך בשם אל' חיים ומלך עולם אמן.

(דעת משה)

זכות הצפיה לקיום המצוות יזכה לעשותם

כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ (דברים ת. א) הכלל הוא אפילו אם האדם אינו יכול לקיים כל המצוות, דהיינו מצות התלויים בארץ, יצפה לקיים המצוות, ועל ידי זה שמצפה זוכה לקיים.

וזהו הרמז כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות, כלומר יצפה לעשות המצוות התלויים בארץ, ועל ידי זה יזכה לקיים, ולשון "תשמרון" מלשון ואביו שמר את הדבר (בראשית ל"ח), לשון מצפה (רש"י שם), ועל ידי זה ואתם וירשתם את הארץ, תזכו לבא לארץ לקיים המצוות.

(קדושת לוי)

ואתה מחיה את כלם

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אל' וגו' אשר נתן לך (ת. ת) הרב הצדיק ר' שלמה אמר בשם הבעש"ט הק' זי"ע, אפילו הקערה עם המאכל מנחת על השלחן, אם אין ה' יתברך מצוה לאכול אי אפשר לאכול.

(בעל שם טוב)

ב) בשורש המלה נחמ"ה, שהוא אותיות חן מה', הכוונה בזה, שהקב"ה מפייע את ישראל שג"כ בכל אותם שנים של ההסתר פנים הגדול בגלות, נשאר ג"כ אז בני בני אהובי, ומצאו חן בעיניו, ובבתי גואי לא פסקה האהבה מעולם. וזהו מה שכ"כ חשוב לעם ישראל ומתפלל ע"ז בגלות "ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך" והיינו ומתפלל. ואת זה נראה ששכונה ל"ותחזנה עינינו בשוכן לציון ברחמים", ונינוכח שגם בגלות היינו רצויים ואהובים. וממשיך התפא"ש, שאחרי שהקב"ה מפייע את כלל"י ומגלה להם שגם בימי ההסתר ישנו אותו קשר ואהבה רבה ביניהם, ממשיך הקב"ה לפייע את בני"י שידעו שגם לא הפסידו כלום ע"י הגלות ח'ו לא ברוחניות וגם לא בגשמיות. שלמרות שנראה שנעשה כזה ירידת הדורות, והתמעטו ביותר כוחות ההשגה והכלים והדרגות הרוחניות של כל אחד.

הטרה והקדושה בזמן ביהמ"ק

ונמשיך במה שהתחלנו בו לפני שבועיים, בהתבוננות בבניין ביהמ"ק, והצפייה לבניינו בב"א. נביא בזה קצת מושגים מהחיים וההוי כשהיה השראת השכינה בביהמ"ק. אותה הרגשה נפלאה שאנו זוכים לאחר זיכרון ארבעים ימי אלול - ר"ה - עש"ת - ויה"כ, שמגיעים על ידיהם למחילת עוונות, זוכים להיות נקיים בלי שום חטא, הנה מובא במד"ר (סא. יט) "מעולם לא לן יהודי בירושלים ועוון בידו, שתמיד של שחר מכפר על עונות של לילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עונות של יום" וב'ערון' ערך "זכר" אומה, שנאמר בקרבן התמיד "כבשים בני שנה", "שהיו כובשים עונות בני"י ועושים אותם כתינוק בן שנה שאין לו עון".

ובפני יהושע (תפוחי ק"א ע"א) אומר שאפילו אם משהו היה נכשל בחטא בשוגג ל"ע, גרם זכות ארץ ישראל שיתחרט מיד ויעשה תשובה. וכמובא בחת"ס פ' ואתחנן שקדושת א"י גדולה כ"כ, שאפילו רק הוכרת שם א"י המקודשת היא סגולה נפלאה להוליד קדושה בלב השומע. ובחת"ס (ברשות ח"ג י"ח ע"א) אומר שהיו משיגים בזמן הבית כאלו השגות בתורה שאין אנו יכולים להשיג בכל ימינו. וכן מוסיף שבגלל השראת השכינה שהיתה אז, היתה השכינה שורה על הרב, וכשהתלמיד היה מסתכל על רבו, היה התלמיד מקבל מניצוצי אור פניו!

וכן מובא במהרש"א (ברכות ח' ע"א) שבזמן שביהמ"ק היה קיים והיתה שם לשכת הגזית ושם שרתה השכינה עם הסנהדרין, ומשם יצאה הלכה פסוקה בכל דבר. ובחינוך (מצוה ט"ו) אומר שבכל משפחה היה חייב להיות לפחות אחד שידע את כל התורה ויכל ללמד את כל המשפחה! ומובא בחיד"א (בהגש"פ שמחת הרגל) שכוון שבזמנם היו צריכים ללמוד כל התורה כולה בע"פ, ולזה היו צריכים יגיעה נוראה ועצומה, ע"ז הגיעו לדרגות עצמות בקדושה בלי ריח יצה"ה, עד שהקטן שבאמוראים יכול היה להחיות מתים. ובוזה"ק פ' מקץ א', שבזמן שהשכינה שרתה על בני"י היו פני כל מאירים. וכמובא בברכות ובב"מ פ"ב ע"א איך נראה רבי יוחנן שנשתייר משפירי ירושלים, וכאשר גליה לדרעיה נפל הנורא.

נוראות דרגת הנבואה בזמן בית ראשון

והנה ידוע מה שאמר הגר"א, שלא שייך לצייר ולהשיג דרגת יהודי פשוט בזמן בית ראשון כשהיו שם נביאים. שמובא בזה"ק (דף כ"ג ע"א) שיניקת הנביאים כולם היתה מהשפעות ביהמ"ק. וכ"ה במלבי"ם ובגר"א עה"פ (ישעיה ב"ג) "ודבר ה' מירושלים", שדבר ה' - הנבואה, היתה מושפעת מירושלים. ושם התאספו כל הנביאים. וכן איתא בפתחתא (באפ"ד כ"ב) שכל נביא שלא נתפרש שם עירו, ירושלמי הוא!

והנה לפי החשבון ע"פ הגמ' מגילה שעמדו לעם ישראל נביאים כפלים מיוצאי מצרים, א"כ במשך האלף שנה מ"מ"ת עד זמן בית שני, עמדו מליון ומאתים אלף נביאים. שעפ"י החשבון היו בכל חמשים שנה כשישים אלף נביאים!

ומובא בחובת הלכות (שער הנביעה פרק ל"ח), שמדבר שם ממדרגות התנאים ומסיים שם: "ואין ספק שמעלת הנביאים למעלה ממעלתם". ותלמידו של הגר"א רבי יצחק אייזיק חבר כתב שהגדול שבתנאים וחכמי המשנה, לא הגיעו למעלת הקטן שבנביאים!! וא"כ היש לנו מושג איזה השפעה נוראה קיבלו בראיית פני נביא ה', שכדי להגיע לדרגתו הבלתי נתפסת הרי מובא בספר החשמל למקובל רבי יוסף ויקטליא זי"ע שקודם השגת הנבואה היו צריכים להכנס דרך מעברות ומבואות מלאכי מעלה שער לפנים משעה, ובכל שער היו המלאכים בודקים

מעלותיה

כל שבעת המינים אלו יש להם ריח מיוחד, וכן ללחם יש בו ריח מיוחד כשהוא חם, כיון ששורשם הוא מהיכלו של משיח^א, ושרשם מז' ספירות העליונות^ב, והן מקבלים השפעה ראשונה שיורדת לעולם ומשם משפיע לכל העולם כולו בזכותם^ג, ולכן קבעו להם חז"ל ברכה מיוחדת שהיא ברכת מעין שלש, מרוב חשיבתה^ד:

עיקר כוונת הבורא ית' באשר ברא בחינת אכילה היה רק בשביל שפירות ארץ ישראל יש להם קדושה כל כך כשאדם אוכל מפירות ארץ ישראל שהם ז' המינים שנתבחה בהן ארץ ישראל, ואוכל אותם בקדושת הגוף, מעורר ז' מדות העליונים ונקשר ונדבק לבחינת קדושה עילאה בבחינת ואתם הדבקים בה' אלקיכם וגו'^ה, ואכילת פירות אלו מקדש ומטהר האדם האוכל, כי באכילת פירותיה אנו נזונוס מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה^ו, ופירותיה כלל באכילת פירות אלו, והוה השבח של פירות אלו^ז:

ועוד כי הינם עיקרי מחייתו וצורכו של האדם^ח, והם מולידים דם באוכליהם^ט, והם נחוצים מאוד להנהגת הבריאות, ובהם לבד ראוי שיסתפק האדם לשמירת בריאותו^י, אבל שאר פירות אינן אלא להשלים החיסרון שלא יהא העולם חסר כלום^{יא}:

נערך ע"י הרה"ג ר' נפתלי מרדכי ראזענבוים שליט"א

שבעת המינים

הנה בפרשת עקב שאנו קורין השבוע, יש בו ענין מיוחד שמעלתה אין ערוך, והוא ענין **שבעת המינים**, וכמו שנאמר, **אַרְץ חָטָה וְשַׁעֲרָהּ נִגְפוּ וְתִאֲנָה וְרֹמֹן אַרְץ זֵית שָׁמֶן וְדֶבֶשׁ** (ח, ח). ומפסוק זה נלמד הרבה גופי הלכות, מרוב החיבובות שבהם נשתבחה ארץ ישראל, ובכן הבה נעסוק השבוע בענין שבעת המינים האלו, מה הם אלו המינים, מעלותיה, וסגולותיה, בס"ד:

שבעת המינים

חיטה שעורה - יש אומרים, דגם כוסמין שיבולת שועל ושיפון הינם בכלל פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל^א. ויש אומרים דאינם ממין שבעה, ומה שמברכים עליהם מעין שלש, כיון שהן ממין חיטה ושעורה וזמון כמורה, אמנם אינו ראייה דהוי ממין שבעה^ב. ויש אומרים, דאע"ג דהוי ממין שבעה, מ"מ אינם נכללים בפירות שנשתבחה בהם אר"י^ג:

זית-יש אומרים, דזית עצמו ג"כ נכלל בכלל זה, ושפיר נשתבחה בהם אר"י, אבל השמן עצמו אינו בכלל זה^ד. [והידוש מציינו לומר, דלהכי כתבה תורה 'זית שמן' ולא כתב

'זית' סתם, לומר דרק השמן הוא בכלל שבעת המינים, אבל הזית עצמו אינו בכלל זה כלל^ה-ועיין בהערה]. יש אומרים, דזיתי מאכל [מידוע ששני מיני זיתים יש, זיתי מאכל, זיתי שמן] אינם נכללים בכלל זה, ולהכי אמרה תורה 'זית שמן', לומר דדוקא זיתים אלו, ולא זיתי מאכל. ולהלכה למעשה, כולם נכללים בפירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל - השבוע המינים:

ודבש - היינו **דבש תמרים**^א, והפרי עצמו ג"כ בכלל זה^ב. [יש אומרים, דהכוונה הוא לקני סוכר [צוקער]^ג]. ויש אומרים, דכל מיני מתיקה במשמע' וחדוש גדול הוא בהלכה, ולהלכה אינו כן]:

יז. **שפתי צדיק** (בפרשתו אהרן כו):
יח. רבינו בחיי (בפרשתו), ו"כ"כ **המהרש"א** (בבא מציעא ק. ד"ה שליש) וז"ל, והן עיקר צרכי האדם שנשתבחה בהן א"י התבואה הוא האוכל והגפנים השתיה והזיתים לסיכה ולמאור, ע"כ:
יט. אבן עזרא (בפרשתו), **רבינו בחיי** (שם):
כא. שפתי כהן עה"ת (כי תבוא ד"ה ולקחת מראשתו).
וב לציין בזה מה שכתבו התוס' (ברכות לו. ד"ה בורא) וז"ל, בורא נפשית רבות וחסרונו, כמו לחם ומים שאי אפשר בלא הם, ועל כל מה שבארה לחיות שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצא בהן, עכ"ל:

השפתי חכמים, וכן כתב רש"י להדיא בפרשת ביכורים [לפ"ק כו, ד] וכתב זית שמן, ששמנו אגור בתוכו, **ריב"ש** (בפרשתו), פירוש **הרע"ב** (שם):
ז. רש"י (דברים כו, ג), משנה ברורה (סימן רח ס"ק ב).
ז"ל הכף החיים (ס"ק ב) ופירוש הפסוק **ארץ ישיב בה תמרים שעושין דבש:**
ח. רש"י (סוכה ג. ד"ה ודבש) וז"ל, כל מיני מתיקה קרויין **דבש ותמרים מיני מתיקה** הן, עכ"ל. **שו"ע** (שם).
ובשו"ת חת"ם סופר (או"ח חלק א סימן קצ"ז) תשובה להרה"ק הישמוח משה - משה תמר זצ"ל, דהקשה לו, דהנה בשבעת המינים כתיב, ודבש, וע"ז אמרו ז"ל דהיינו דבש תמרים או תמרים דייקא, ולא כל מיני מתיקה, ואילו גבי מזבח כתיב, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה, ושם אסיקא דהיינו

גם על כוסמין שיבולת שועל ושיפון, והם אינם משבעת המינים שנשתבחה בהם אר"י, ולכן כדי שלא לברך בארץ ישראל ב' מיני ברכות, תיקנו ברכה ונוסח אחת בברכת מעין שלש:
ד. רש"י (בפרשתו) עפ"י פירוש הב' של השפתי חכמים, **ריב"ש** (שם):
ה. מהרש"א (מנחות ג. ד"ה וא"ל הקב"ה) וז"ל, תכליתו אינו אלא בסופו שנשתנה להיות שמן דהזית גופיה כמו שהוא אין לו שום מעלה עד תכליתו שנעשה שמן וכדאמרין בסוף הוריות כשם שהזית משכח תלמודו של ע' שנים כך שמן זית משיב תלמודו של ע' שנים ולוה בו' מינין של א"י לא כתיב זית כמו גפן תאנה גו' אלא זית שמן שהזית כמו שהוא אינו דבר חשוב בז' מינין אלא השמן היוצא ממנו, ע"כ:
ו. רש"י (בפרשתו) עפ"י פירוש הא' של

לעשות גם קנין לא מהני, דעדיין יכול לומר משטה מכיוון שהשני מחויב לעשות. משא"כ בדבר שהוא רשות, ע"י קנין מתחייב יעו"ש בדבריהם. ולפי"ז א"ש דבאמת ברפואה מודה הקצות דגם ע"י קנין לא מתחייב, ויכול לומר משטה אני. ורק במה שכתב הריטב"א **שכל אונס במקח יכול לומר משטה אני ע"ז חולק הקצות.**

עכ"פ לפי"ז בני"ד שלכאורה מחויב חבירו מדין השבת אבידה להצילו מהיזק ממנו, א"כ לכו"ע גם אי מקח הוא עכ"פ יכול לומר משטה אני, מכיוון שחבירו מחויב ליתן לו עכ"פ בדמי שוויו.

כשמפסיד קצת אי נתחייב כל הקציצה

ועדיין יש לעיין, דהנה כתב **השו"ע** (ח"מ ס' רס"ד סעיף ז), דגם במעבורת אם היה צייד דגים וחבירו בורח מבית האסורים, צריך ליתן לו כל הפסדו, ואינו יכול לומר משטה. **ודעת הסמ"ע** (ס"ק) שנותן לו רק שכו. שעכ"פ היה איזה אפשרות שירוויח. אך **בקה"ח** (ס"ק) מדייק מהרא"ש, דכל היכא שהפסיד קצת, שוב נתחייב בכל הקציצה. ולכן גם בשדכן **שהבטיח הרבה שכו** יותר מהראוי, אם יש לשדכן ביטול זמן מזה, נתחייב בכל הקציצה, דלא כהרמ"א יעו"ש. א"כ לפי"ז שדמכר מסיכה שמפסיד משלו שוב נתחייב בכל הקציצה.

אך באמת פלא הוא לכאורה. דהרי גם דעת **השו"ע** (פ"ד ה"ל) בשם **הריטב"א** והרמב"ן בסממנים מבואה, שיכול לומר משטה גם אם הפסיד את הסממנים. וא"כ הקצות חולק גם ארמ"א וגם אטושו"ע יו"ד. ויל"ע. (ואולי יש לחלק בין השבת ממון להשבת גופו כ"כ) ושוב מצאתי **באבן האזל** (פ"ב הל' גז'א) המשך בעמוד אחרון <<

חכמים ינחלו משולחנם של חו"ר קהילתנו הק'

הרה"ג ר' נפתלי צבי מוטצען שליט"א

מה השווי של מסיכה בזמן ביקורת

אני, כדחזינן שם בסוגיא דיכול לומר לדידי שווה לי, עיי"ש. וממילא כתב **הריטב"א** שבמי שמכר סממנים, וביקש שכו מרובה, יכול החולה לומר משטה אני. וכן כיוצא בזה עיי"ש. וכ"כ **הרמב"ן** (בבב"ק ק"ז) לגבי חולה. **ובקה"ח** (סי' רכ"ו ס"ק א) הקשה שהרי ע"י קנין אינו יכול לומר משטה אני כמבואר בש"ך (סי' פ"א ס"ק"ח) ומקח הוי קנין, וממילא חייב לשלם סכום המלא, יעו"ש. ולפ"ז לכאורה תלוי במחלוקת הריטב"א והקצות, האם במקח יכול לומר משטה אני. ולכאורה צ"ע דביו"ד (סי' רל"ו) נפסק כדעת הריטב"א ולא הביאו הקצות.

אך באמת זה אינו. דהנה בטענת משטה אני יש ג' דיעות בראשונים כמבואר **במחנ"א** (הל' שכירות סי' ט"ו). דעת **המרדכי** (ב"ק פ"ה הגה"ה) דרק מכיוון שמחויב היה לחלוץ יכול לומר משטה אני. דעת **הריטב"א** והרמב"ן (בבב"ק ק) שכל קציצה ע"י הדחק שהוא אונס (ואפילו אונס ממון כמבואר במחנ"א שם) יכול לומר משטה. ודעת **הרא"ש** (כלל סי' ה) שכל דבר שמבטיח יותר משכר הראוי או דבר שאין משלמים עליו שכו ומבטיח שכו, יכול לומר משטה אני. ודעת **הרמ"א** (סי' קכ"ט סעיף כ"ב וסי' רס"ד סעיף ב) כדעת **הרא"ש**.

וכתבו בקצה"ח (סי' קכ"ט) והנתיח"מ (סי' רס"ד), שמכ"מ גם לדעת הרא"ש יש חילוק, דבדבר שהוא מצוה ומחויב

מעשה בפקח שונסכ לבית הכנסת באמצע התפילה לבדוק אם הציבור עטויים במסיכות. והיה אחד שלא היה לבוש במסיכה (מחמת שחחה), ואחותו ועדה מפני הקנס. ביקש מחבירו שיתן לו מסיכה, הסכים חבירו בתנאי שישלם לו סך 100 ש. והסכים לבית ברירה מפני פחד הקנס. ואח"כ שואל שאלת רב האם צריך לשלם. וכן יש לדון באופן שישלם כבר אי יכול להוציא מת".

וכן יש לדון באופן שחבירו לא הסכים לתת עד שיתחייב בקנין או כתב יד (שדינו קנין עיני חו"מ סי' ט"ט) שיתן סכום זה אי חייב ליתן.

טענת משטה אני כך בקציצה ע"י אונס

והנה לכאורה יש לדמותו להא דאמרין ביבמות (ק) שמי שלא רצה לחלוץ עד שיתנו לו מאתיים זה, אמרין שיכולה להבטיח לו מאתיים זה ואח"כ יכולה לומר משטה אני. כמו שאמרין במי שהיה בורח מבית האסורים, והיה צריך לעבור מעבורת, והבטיח יותר מן הראוי, יכול לומר משטה אני. כך.

והנה כתב **הריטב"א** (קידושין ח) שכל קציצה ע"י הדחק לאו שמה קציצה. ומביא ראייה מכאן שיכול לומר משטה אני. אבל בסתם כשאינו דחק אינו יכול לומר משטה

